

העלון יוצא לאור

לעילוי נשמות

היקרות והנכבדות

זמירה משה ע"ה

נלב"ע ג' כסלו תשפ"ד

ואחותה אביבה חביבה ע"ה

נלב"ע ד' אדר ב' תשפ"ד

בנות סלמן ושרה ז"ל

☆

ת.נ.צ.ב.ה.

פרשת בלק

מדות טובות

א. בפרשיות שלח - קורח - בלק, ניתן לנו משל למה שאמרו חז"ל באבות "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם".

בפר' "שלח" מצינו במרגלים שהנפילה שלהם היתה בגלל "כבוד" כמו שמביא המסילת ישרים פי"ט מהזהר הק' שידעו שכשיכנסו לארץ ישראל ירדו מדרגתם ולא יהיו נשיאים.

בפר' קורח למדנו איך "הקנאה" מפילה את האדם לשאול, כמ"ש רש"י תחילת הפרשה מה ראה קורח וכו' "נתקנא" על נשיאותו של אליצפן.

ובפר' "בלק" יש לנו את כל ג' המדות כמו שאמרו באבות עין רעה, נפש רחבה, רוח גבוהה מתלמידיו של בלעם הרשע.

ללמדנו כמה חשובים "המדות" אצל אדם עד שאנשים גדולים כשלא השלימו מדותיהן ירדו לשאול תחתית

מה בין תלמידיו של בלעם לתלמידיו של אברהם

ב. והנה במשנה באבות (סוף פ"ה - י"ט) איתא, כל מי שיש בו ג' דברים הללו מתלמידיו של אברהם, דברים אחרים מתלמידיו של בלעם וכו', וקשה ולמה לא אמרה המשנה מה בין אברהם לבלעם, (ב) ועוד קשה דאמרו שם תלמידיו של אברהם אוכלין בעוה"ז ונוחלין לעוה"ב תלמידיו של בלעם "יורשין גיהנום" ולמה לא אמרו אצל בלעם כמו שאמרו אצל אברהם, שאוכלין בעוה"ז ויורשין גיהנום. (ג) למה אמר קודם "כלל" כל מי שיש בו וכו', ואח"כ פירט עין טובה וכו' ולא אמר בקיצור עין טובה ורוח נמוכה מתלמידיו של אברהם. וכן להיפך מתלמידיו של בלעם, אלא ביארו בזה שלא בא התנא לומר הבדל בין אברהם לבלעם דזה כולי עלמא יודעים, אברהם הוא ראש המאמינים אבי האומה הישראלית, ובלעם הוא גוי, מושחת בכל מדה מושחתה, וכל הנדון במשנה היה "בשני יהודים" שלומדים את תורתו של אברהם, אבל אחד שייך לבית מדרש של אברהם, ואחד לבית (מדרש) של בלעם ובמה זה תלוי מי שיש לו מדות טובות שייך לבית מדרש של אברהם ומי שיש בו מדות רעות שייך לבלעם.

תלמידי בלעם יורשין גיהנום - בעולם הזה...

ג. וזה מה שמביא רבינו יונה [בהוצאות הישנות] דמה דלא נכתב ישר 'עין טובה וכו' מתלמידיו של אברהם, שלא נחשוב שע"י המדות האלו הוא גם מתלמידיו של אברהם אבל אפשר שיש עוד מעלות שעל ידם אפשר להיקרא מתלמידיו של אברהם ע"ז הקדים ואמר כל מי שיש בו וכו' עין טובה וכו' שרק ע"י מדות האלו אפשר להיות תלמידיו של אברהם.

וזה מה שסיים התנא שתלמידי אברהם אוכלין בעוה"ז ונוחלין בעוה"ב - אך תלמידי בלעם יורשין גיהנום והיינו כאן ב"עולם הזה", כי אם מידות כאלו גם "עולם הזה" אין להם...

ובזה תשכון התורה עליו

ד. וזה מה שכתב רבינו יונה בשני מקומות במעלת המדות - בפרק ג' - י"ז - אם אין דרך ארץ אין תורה, "שצריך לתקן עצמו במדות - ובזה תשכון התורה עליו, שאינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות לא שילמד תורה ואח"כ יקח לו מדות" [וזה הכונה נעשה ונשמע ולכאו' כונתו נכשיר עצמו במדות ורק אח"כ נשמע התורה]

וכן פי' בפרק ב' - י"ב התקן עצמך ללמוד תורה - "התקן עצמך במדות הטובות כדי שתלמד התורה". צריך לזהר במדות יותר מקיום מצות עשה

ה. וידוע גם דברי הר"ח ויטאל בספרו שערי קדושה - שהקשה למה לא נמנו המדות בכלל התרי"ג מצוות - [ועי' ארחות יושר למרן הגר"ח שהביא דבריו וכתב דאמנם מצינו בחז"ל אזהרה ללה"ר ולמחלוקת ולגסות הרוח] כי הם השורש וההתחלה לכל קיום התורה ובל"ז ל"ש כלל לקיים המצות וכמו שכותב שם "כי יותר צריך לזהר ממדות הרעות יותר מקיום המצות עשה ולא תעשה, אבל בהיותו בעל מדות טובות בנקל יקיים כל המצוות..." עיי"ש עוד בדבריו הנפלאים.

דברי הגר"א ב"אבן שלמה"

ו. וכן כתב הגר"א ריש "אבן שלמה" "כל עבודת ה' תלוי בתיקון המדות, (וכל החטאים מושרשים במדות) ועיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המדות ואם לאו למה לו חיים".

מעשה עם הגאון רבי גדליה איזמן זצ"ל

ז. ומסופר על הגר"ג איזמן זצ"ל שנכנס פעם לישיבה ב"קול תורה" והתחיל לחפש... כשראוהו בני הישיבה שאלוהו מה מחפש, ויאמר להם: "אני מחפש משהו שגור בעולם הזה" השומעים תמהו: הרי כולנו גרים בעוה"ז... אמר להם ר' גדליה: הרי המשנה באבות אומרת "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם וא"כ מי שחי עם מדות אלו הוא לא חי פה, ואני מחפש מי שכן חי פה..."

קרי עליהו בני קטורה!

ח. ובגמ' זבחים ס"ב כשאמר רב יוסף גבי שיעור מדות המזבח שלא יפחות מ"אמה" מחכו עליה בני הישיבה - הא בתורה כתיב חמש אמות אורך ורוחב, אמר להו אביי דילמא מקום מערכה קאמר דהוי אמה, (א"ל רב יוסף לאביי מר דגברא רבה הוא ידע מאי קאמינא) - קרי עליהו "בני קטורה"... "בני אברהם אתם אבל לא מזרע יצחק ויעקב" - רש"י, הנה אף שעל פניו צדקו בני הישיבה דמחכו עליה דהא אמר מילתא דתמיהה, ומצינו הרבה בש"ס שבכה"ג מחכו עליה [ועי' מאמר "מלחמתה של תורה"] אך כאן ראה רב יוסף שזה הגיע

עבודה מפרך, קשה לה לעמוד בו ולכן מבקש העברה למקום קרוב יותר שזה יכול לסייע לה.

שאלתי אותו: מתי אתה קם והולך לתפילה?

"בשמונה בבוקר" באה התשובה.

שאלתי אותו: אז אתה לא יכול על הדרך לקחת את הילדים לגן ולבית הספר? וכשאתה חוזר מבית הכנסת אתה לא יכול להכנס למכולת ולקנות את מה שצריך לבית?

ומה יקרה אם תקום יותר מוקדם ואתה תכין את הסנדוויצים לילדים וגם לאשתך?

ומה יקרה אם בערב תעזור לה קצת? ותוריד מדי פעם את פח הזבל או אפי' תשטוף את הרצפה לעתים?

מה אתה תייר בבית שלך?

האברך התנפל עלי בזעם. והוכיח אותי על פני שאני שונא תורה וכו' וכו' וכו'. אשתו בכל אופן לא קיבלה העברה.

באחד הימים הזדמנתי לביתו של מרן ראש הישיבה הרב שך זצ"ל היה זה עדיין בדירתו הישנה, הוא ישב מול הדלת וברגע שראה אותי קם ורץ לקראתי, תפס אותי בשתי ידי ואמר בהתרגשות: "זייער גוט זייער גוט, געבענשט זאלט איר זיין" (טוב מאוד, טוב מאוד, ברוכים תהיו) לא הבנתי לפרש התלהבות זו שאלתי: מה קרה? ואז הוא סיפר לי: "היה אצלי אברך וסיפר לי את כל תוכן השיחה שלכם איתו. טוב מאוד ענית לו"

נדהמתי כי זכרתי שדיברתי עם האברך קשות, והטחתי בו מלים חריפות. שאלתי אפוא בזהירות: האם גם סיפר את כל מה שאמרתי לו? הרב שך השיב: "אני חושב שכן, לפי רוח הדברים אני חושב שכן ואז לפתע שאל אותי בחיוכו האבהי המפורסם: מאיפה אתה יודע את כל הדברים הללו שצריך כך לעזור בבית? האם אתה עצמך נאה מקיים או רק נאה דורש?

עניתי לו: "אינני יודע אם אני נאה מקיים, בכל אופן אני משתדל. אבל הצורה בה האברך הזה התעלם ביודעין מן החובה הזאת מאוד הרגיזה אותי, על כן עניתי לו כפי שעניתי".

גם סיפרתי לראש הישיבה על "בית הספר" שבו התחנכתי לכך הלא הוא סבי הגדול מגדולי תלמידי החכמים בירושלים, הגאון ר' מתתיהו לוריא, שלא פסק פומיה מגירסא ובכל זאת לא תשווער העזרה העצומה שהושיט לסבתי בבית.

"כך צריך להיות!" ענה ראש הישיבה "וכי אני לא עזרתי לאשתי ככל יכולתי?"

שאלתי: "מה ענה ראש הישיבה לאותו אברך?"

"עניתי לו שאם תתנהג כפי ששמעת מפי ר' מאיר לוריא אני אבקש ממנו שבשנה הבאה יסדר העברה לאשתך, אבל אם תמשיך להתנהג כפי שאתה מתנהג היום אז אני אבקש ממנו שיפטר אותה, היא תשב בבית למען תחיה כמו אדם נורמלי ולא בקשיים שהיא נתונה בהם היום, אישה זה לא עבד ולא שפחה, ותדע לך הוסיף ואמר הרב שך לאותו אברך "שאני מפקיד עליך שומרים שיבדקו עבורי וידווחו לי אם שינית מדרכך הנוכחית."

מחסרון "מדות" עד כדי כך שלדעתו הפקיעו עצמם מזרע האבות והפכו ל"בני קטורה" כי אם היו מושלמים במדות דאברהם אבינו היו מנסים ליישב דבריו כמו שאביי יישב דבריו וכוון לדעתו, ולא לגחך מיד על דבריו, והוא מוסר השכל גדול למתבונן... [נ"ל]

דברי מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל

ט. וכך ה' חוזר ואומר מו"ר ראש הישיבה רבי מיכל יהודא ליפקוביץ זצ"ל כשהיה מביא את הרבינו יונה הנ"ל [על התקן עצמך במדות] "אני אומר לכם מנסיון של עשרות שנים שישוד הבנין של האדם איך שבונה את העתיד שלו לכל החיים, לא הגאונות ולא הכשרונות ושאר דברים אלא רק המדות שלו!"

י. וכמה נאים הדברים כשהם יוצאים מפי עושיהם כמו שסיפרו לאחר פטירתו של הגרמ"י ליפקוביץ - שפעם תלמיד אחד נרדם בשיעור, ושאלו הגרמ"ל מה אומר הפני יהושע, וההוא כנראה מתוך בלבול הדעת אמר בחוסר דרך ארץ "הראש ישיבה לא יודע מה אומר הפני יהושע?" ור' מיכל יהודא בענותו אמר לו: שכחתי...

עיקר הדין והמשפט על מדות!

יא. וכך סיפר הגרמ"א ברוורמן זצ"ל - כאשר הגר"ח פרידלנדר היה חולה במחלתו ובא למרן הרב שך לשאלו במה כדאי להתאמץ כעת להכין את עצמו לעמוד לפני בי"ד של מעלה ואמר לו: "שעיקר הדין והמשפט הוא על המדות וכמה שאפשר יש לעסוק בעבודת המדות".

יב. וכך אמרו בשם המשגיח מפונוביז' זצ"ל דלעתיד לבוא יתבעו פחות על עבירות, כי זה ה' קצת באונס אולם התביעה תהיה על "מדות"... (הגאון רבי נחום כהן שליט"א).

הבית מדרש למידות טובות - ביתו של אדם! מעשה עם מרן הרב שך זי"ע

יג. ובאמת כפי שביארו "בעלי המוסר" שהבית מדרש למדות הוא "ביתו של אדם" ששם יכול לעבוד על מדותיו ולתקנם. ובענין זה יש להביא מה שסיפר הר"מ לוריא ז"ל מנכ"ל חינוך העצמאי:

באחד המקרים בא אלי אברך יחד עם אשתו ומבקש שאסדר לאשתו העברה לבית ספר קרוב יותר, קשה לה, אמר, היא צריכה לצאת כל בוקר בשעה 7.30 כדי להגיע לעבודה בזמן זה קשה. והוא תיאר באוזני את סדר יומו; הוא עצמו, אמר, לא יכול לטפל בעניני הבית כי הוא אברך מתמיד היושב ולומד כל היום, ואשתו, הוא הסביר לי חייבת כל בוקר לקום מוקדם עליה להספיק להכין סנדוויצ'ים לילדים וגם לבעלה, ולא תמיד היא מספיקה להכין, בבוקר היא צריכה להספיק להביא את הילדים לגן ולבית הספר, וכשהוא בא בצהרים צריכה ארוחת הצהרים שלו להיות מוכנה, ולפעמים היא חוזרת מאוחר והאוכל לא מוכן. לאחר מכן הוא צריך לנוח לפני שהוא חוזר לכולל, אחה"צ היא צריכה לבשל כדי שתהיה ארוחת צהרים מוכנה. וגם עליה לערוך קניות במכולת וכמובן כשהוא בא בערב חייבת ארוחת הערב להיות מוכנה כי הוא יוצא מיד לכולל ערב, ובערב היא צריכה להכין את השיעורים לבית ספר ולהשכיב את הילדים, בקיצור יום